

SANT JOAN
DESPÍ
DESAPAREGUT

AUTOR DESCONEGUT / Col·lecció RAÚL SANZ

Raúl Sanz Serrano

SANT JOAN DESPÍ DESAPAREGUT

 efadós[®]

AJUNTAMENT DE
SANT JOAN DESPÍ

Arxiu
municipal
de Sant Joan Despí

SANT JOAN DESPÍ DESAPAREGUT

Col·lecció Catalunya Desapareguda

Primera edició: febrer 2021

Primera reimpressió: juny 2021

© dels textos: Raül Sanz Serrano

© del pròleg: Antoni Poveda

© de les fotografies: diversos autors

© de l'edició: Editorial Efadós

© de la col·lecció Catalunya Desapareguda: Editorial Efadós

EDITORIAL EFADÓS

Carrer d'Edison, 3 - Nau A
Polígon industrial les Torreneres
08754 El Papiol (Baix Llobregat)
Telèfon 93 673 12 12
efados@efados.cat
www.efados.cat

Idea original, disseny i fotocomposició:

Editorial Efadós

Col·laboració:

Ajuntament de Sant Joan Despí
Arxiu Municipal de Sant Joan Despí

Amb el suport:

Generalitat de Catalunya
**Departament
de Cultura**

Assessorament lingüístic:

M. Neus Doncel Saumell

Fotografia de la coberta:

J. B. / Fons Tomàs Babot i Amigó

Acrònims:

AFCEC (Arxiu Fotogràfic del Centre Excursionista
de Catalunya)

AMSJD (Arxiu Municipal Sant Joan Despí)

ICGC (Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya)

ISBN 978-84-18243-28-8

DL B-3738-2021

Imprès a Catalunya

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació pública
o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb
l'autorització dels seus titulars, salvant l'excepció prevista per
la llei. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment
d'aquesta obra, dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de
Drets Reprogràfics) - www.cedro.org

Índex

Pàg. 6

PRÒLEG

Vista enrere per entendre millor el present

Pàg. 8

INTRODUCCIÓ

Una passejada visual pel passat

Pàg. 12

EL BARRI CENTRE

L'origen de Sant Joan Despí

Pàg. 108

LES PLANES I EL SEU ENTORN

La gran expansió urbana

Pàg. 142

DEL SAMONTÀ AL LLOBREGAT

Masies, camps i petits nuclis urbans

Pàg. 184

ÍNDEX ALFABÈTIC

Pròleg

VISTA ENRERE PER ENTENDRE MILLOR EL PRESENT

Antoni Poveda, alcalde de Sant Joan Despí

Quan mirem enrere i observem el passat, sovint la primera reacció que experimentem és un sentiment de nostàlgia. Però el nostre passat és també un factor clau per entendre el nostre present. Aquest nou recull de fotografies històriques de Sant Joan Despí segur que, en un primer cop d'ull, ens remetrà a un temps que està directament vinculat a la nostra pròpia història com a ciutadans i ciutadanes, com a veïns i veïnes de la ciutat. Però, més enllà d'això, també hem de veure aquestes imatges com valuosos documents històrics, un recull de fotografies que retraten com era Sant Joan Des-

pí des de finals del segle XIX fins a inicis dels anys setanta, prestant especialment atenció a l'urbanisme i als edificis, però també a algunes festes i tradicions, o fins i tot a grups de veïns i veïnes en diferents accions de la vida quotidiana.

Com tot document històric, aquestes instantànies gràfiques ens han de servir per a l'anàlisi i la reflexió del que ha estat l'evolució del nostre municipi al darrer segle i mig, i per vincular el desenvolupament de les àrees que el formen amb la pròpia història i desenvolupament de Catalunya i d'Espanya.

El repàs d'aquestes pàgines ens servirà per comprovar, també, les grans transformacions urbanístiques, culturals i socials experimentades per Sant Joan Despí: zones verdes, equipaments públics, serveis municipals,

mitjans de transport, etc., que defineixen la ciutat de la qual avui gaudim.

Aquest llibre que teniu a les mans és obra de l'historiador Raül Sanz Serrano, responsable de l'Arxiu Municipal, i de l'Editorial Efadós, que l'any 2003 va publicar el col·leccionable en fascicles *L'Abans*, ambdós llibres amb el suport de l'Ajuntament. *Sant Joan Despí desaparegut* s'emmarca també en la voluntat de recuperar i posar a l'abast de la ciutadania la nostra història i patrimoni local, cosa que ens ha permès, per exemple, esdevenir un punt de referència modernista internacional.

No perdre de vista el passat ens ha de permetre seguir avançant cap al futur.

KIM / FONS JOAQUINA BORDAS I VALVERDU

Introducció

UNA PASSEJADA VISUAL PEL PASSAT

Raül Sanz Serrano

En poc més de tres generacions, Sant Joan Despí ha canviat de dalt a baix. S'ha passat d'un poble eminentment agrícola a una petita ciutat enmig de la Gran Barcelona. La generació dels nostres avis i pares ha estat la protagonista d'aquests canvis. Molts d'ells van ser els primers a arribar a uns barris que tot just s'estaven construint, van ser els treballadors a les fàbriques que formaven aquest cinturó roig i van lluitar per eliminar els desequilibris que es van trobar. Però els canvis no són cosa del passat i apareixen nous reptes en una ciutat en contínua expansió, amb un teixit industrial en clara regressió,

on noves corporacions projecten a l'exterior el nom de Sant Joan Despí.

La fotografia ha aconseguit capturar aquests canvis i ha esdevingut un document històric d'un immens valor. Moltes famílies conserven milers d'imatges en què un carrer, una plaça, una casa o un comerç són el teló de fons d'escenes familiars, però ahora són un testimoni valuós per veure l'evolució de la nostra ciutat.

El que ha desaparegut i que podem retrobar a través de la fotografia: aquest és l'objectiu d'aquesta publicació. I per això, fem servir prop de 200 imatges, des de finals del segle XIX fins als primers anys de la dècada del 1970.

Aquest llibre està plantejat com un recorregut per tots els barris de Sant Joan Despí. Al primer capítol ens

UNA VILA D'ESTIUEIG

El 1915, la Torre de la Creu estava quasi acabada. L'entorn de l'estació va ser el lloc escollit per aixecar les torres d'estiueig d'algunes famílies de Barcelona. Des d'allà s'endevinava el mar i Montserrat, a llevant tot eren vinyes i cereals, i cap al Llobregat, un mar de pomeres fins a Sant Boi.

LES VINYES DEL SAMONTÀ

El Samontà eren els camps situats per damunt del ferrocarril, entre Sant Feliu i la Font Santa. Era ple de vinyes, cereals i camps de garrofers i ametllers, pràcticament els mateixos cultius que ja hi havia en època romana. A la imatge d'aquesta pàgina, del 1920, la verema en un d'aquests camps.

AUTOR DESCONEGUT / Fons EMÍLIA ALBAREDA I CARBONELL

endinsarem en el barri Centre, nucli fundacional de Sant Joan Despí. Aquí trobarem els edificis més emblemàtics de la ciutat i on són més presents els canvis. El recorregut comença a l'estació del ferrocarril, punt d'arribada de veïns i viatgers des de fa més d'un segle. Podem agafar aquest llibre com un itinerari, seguir els seus carrers i descobrir com alguns racons han canviat tant que han desaparegut sense deixar cap rastre.

Les Planes i el polígon industrial de la Font Santa són els protagonistes del segon capítol: la gran expansió urbana iniciada a la dècada del 1950 per ubicar tota una generació que va arribar a Catalunya fugint de la repressió i la misèria.

Al tercer capítol ens aturarem en aquells nuclis aïllats i petits ravals construïts enmig dels camps. La Mossota, el Pla del Vent, Torreblanca, Les Begudes, uns barris que van quedar aïllats per la barrera que suposaven l'autopista i el polígon industrial. Aquí encara podem trobar algunes masies envoltades de camps, testimoni de quan l'agricultura era el motor econòmic de Sant Joan Despí.

Aquest llibre s'ha nodrit gràcies a les imatges de l'Arxiu Municipal de Sant Joan Despí, del Centre Excursionista de Catalunya, de l'Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya i de nombrosos arxius familiars i d'entitats. Sense ells no ens hauria estat possible endinsar-nos en aquest nostàlgic recorregut per un Sant Joan Despí que sobreviu en la nostra memòria i en aquestes imatges.

BENGOECHEA, S. (dir.). *Les dones i la història al Baix Llobregat*, vol. 2. Barcelona: Abadia de Montserrat, 2002.

DURAN, M. *Josep M. Jujol a Sant Joan Despí*. Barcelona: CMB, 1987. – *Jujol i l'evolució del llenguatge arquitectònic*. Barcelona: Espai Literari, 2018.

SÁNCHEZ, C.; HACHUEL, E.; RIBAS, N.; DURAN, M. *Trencadís violeta. El llegat de les dones de Sant Joan Despí*. Sant Joan Despí: CECBLL; Ajuntament, 2019.

MADUPELL, A. *Sant Joan Despí, un recorregut per la història*. Sant Joan Despí: Ajuntament, 1987

RUIZ, M. *Els anys difícils. II República, guerra i postguerra a Sant Joan Despí (1931-1959)*. Barcelona: Abadia de Montserrat, 2002.

VILLEGAS, M. *L'Abans: Recull gràfic de Sant Joan Despí, 1888-1965*. El Papiol: Efadós, 2003.

FOTOCOLOR VALMAN / ARXIU MUNICIPAL DE SANT JOAN DESPÍ

EL BARRI CENTRE

L'origen de Sant Joan Despí

El barri Centre és el nom actual del nucli antic de Sant Joan Despí. Damunt d'una antiga vil·la romana s'hi construï una església i un petit nucli al seu voltant, l'origen de la ciutat. Al llarg dels segles s'anaren aixecant diferents masies, les més grans a les mans de grans propietaris de Barcelona. Aquests són els que es van fer grans mansions quan s'obrí la carretera.

L'arribada del ferrocarril facilità encara més la comunicació amb la gran ciutat i proliferaren les cases d'estiueig. Poc abans, el Canal de la Infanta ja havia transformat l'economia local, que va passar d'una agricultura de secà a una altra ben pròspera de regadiu.

A finals del segle XIX es va començar a planificar urbanísticament Sant Joan Despí, s'obriren nous carrers i s'intentaren integrar els petits ravals que havien proliferat. La carretera i el ferrocarril foren els límits del barri. Al sud el marcava la riera de la Fontsanta, però cap al nord aquest límit ha anat canviant: primer, l'església; després, la riera d'en Nofre; i ara, el carrer de la Creu d'en Muntaner. Comença un recorregut per descobrir l'origen i l'evolució del municipi.

ESTACIÓ DEL TREN

L'estació del tren és una de les portes d'entrada a Sant Joan Despí. Encara que la línia del ferrocarril Barcelona-Molins de Rei es va inaugurar el 1854, no es va construir fins al 1891 un baixador amb una caseta de fusta. La bona connexió amb Barcelona facilità l'arribada de viatgers i es construïren tot un seguit de torres d'estiueig als voltants, com ara la Torre de la Creu. El ferrocarril impulsà l'agricultura a gran escala facilitant el transport dels productes hortícoles als mercats europeus. En aquesta imatge del 1932, un tren de vapor entra a l'estació.

J. B. / Fons DOLORS CARBONELL I ROVIRA

